

ONS MARKENBOEK

Gorssele, november 2012
30e jaargang, no. 4

ONS MARKENBOEK

Uitgave van de Historische Vereniging De Elf Marken te Gorssel.

De vereniging is opgericht op 27 september 1983 en heeft ten doel “de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van het grondgebied van de gehele, voormalige, burgerlijke gemeente Gorssel alsmede de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van de voormalige gemeente Gorssel in al haar aspecten”.

CONTACTPERSONEN VAN DE WERKGROEPEN

Archiefzaken: P. Staal, Teenkweg 3, 7211 EV Eefde, tel. 0575 517623
Bibliotheek: W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11, 7218 BJ Almen, tel. 0575 432058
Excursies: W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11, 7218 BJ Almen, tel. 0575 432058
Genealogie: H.G. Pelgrum, Bakkersteeg 3, 7218 BM Almen, tel. 0575 431781
Tramstation: H.F. Bruil, Molenweg 22, 7213 XG Gorssel, tel. 0575 491822

VERENIGINGSADRES:

Het Tramstation, van der Capellenlaan 4, 7213 AG GORSEL

WWW.DEELFMARKEN.NL

SAMENSTELLING BESTUUR

Voorzitter: W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11, 7218 BJ Almen, tel. 0575 432058
Secretaris: J. te Linde, Eendrachtstraat 4, 7211 AM Eefde, tel 0575 517369
2e Secretaris: H.G. Pelgrum, Bakkersteeg 3, 7218 BM Almen, tel. 0575 431781
Penningmeester: H.F. Bruil, Molenweg 22, 7213 XG Gorssel, tel. 0575 491822
Leden: W.J. Besselink, Sleedoorn 11, 7217 TL Harfsen, tel. 0573 431811
J. Haijink, Reuvekamp 2, 7213 CE Gorssel, tel. 0575 492692
H. Hietbrink, Epserenk 26, 7214 AR Epse, tel. 0575 491992
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, 7213 AC Gorssel, tel. 0575 492139
P. Staal, Teenkweg 3, 7211 EV Eefde, tel. 0575 517623

REDACTIECOMMISSIE

Voorzitter: A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, 7213 AC Gorssel, tel. 0575 492139
email: capellenhof@kickmail.nl
Leden: A.M. Geerlink-van der Gang, Hoefslag 12, 7213 BW Gorssel,
tel. 0575 492183 email: a.geerlink@kpnplanet.nl
H.A. Meijerink, Hulstweg 11, 7217 SZ Harfsen, tel. 0573-431591
email: arcomel@concepts.nl

ONS MARKENBOEK

30e jaargang, no. 4, november 2012

INHOUD

	blz.
Mededelingen van de redactie en het bestuur	2
Open Monumentendag in Gorssel door W.J. Holtslag-Harkink	8
Verslag van het rondje om de kerk in Almen op 3 juli 2012 door H.G. Pelgrum	12
Verslag excursie Borculo op 4 augustus 2012 door H.F. Bruil	16
Verslag excursie Genemuiden op 11 september 2012 door S. Ham-Coltof	18
De crash aan de Harfsensesteeg door H.F. Bruil	21
Sluiting van de Detmerskazerne door H.F. Bruil	24
Afvoer van huisvuil door A.J. Geerlink	27
Gevelstenen (34) Boerderij de Moespot in Epse door Werkgroep Genealogie	33

MEDEDELINGEN VAN DE REDACTIE EN HET BESTUUR

Van de redactie

Onze vereniging mocht tijdens een feestelijke bijeenkomst op 8 september 2012 ter gelegenheid van Open Monumentendag van de Lochemse Monumentencommissie de jaarlijkse Erfgoedprijs in ontvangst nemen. De prijs werd uitgereikt voor de geslaagde restauratie van het Tramstation en bestaat uit een zilveren troffel. Voorzitter Willy Holtslag hield tijdens de bijeenkomst een inleiding. Een weergave hiervan staat in dit Markenboek.

Een bijzondere ervaring beschrijft Henk Bruil in dit Markenboek: een verhaal over een lange zoektocht naar een vliegtuigwrak uit de Tweede Wereldoorlog. Een geschiedenis van doorzettingsvermogen en toeval, die eindigt in het buitengebied van Gorssel.

Op vrijdag 31 augustus heeft een delegatie van het bestuur op uitnodiging van de kazernecommandant de plechtigheden rond het vertrek van de marechaussee uit de Detmerskazerne in Eefde meegemaakt. Kennelijk was er geen pers aanwezig, want in De Stentor konden we hierover niets terugvinden. Een verslag hiervan vindt u wel in dit Markenboek. Eindelijk komen we ook te weten wie Detmers was.

We kunnen met dank aan de excursiecommissie ook dit jaar weer terugzien op een drietal geslaagde excursies. Aan de midzomeravondwandeling op dinsdag 3 juli in en rond de kerk van Almen namen ruim dertig mensen deel. Henk Pelgrum vertelde veel wetenswaardigheden over deze mooie plek vol historie. De middagwandeling in Borculo op zaterdag 4 augustus was mede dankzij het mooie weer ook een succes. Onder leiding van een stadsgids kwamen de circa twintig deelnemers langs vele interessante plekken, waarbij de wandeling werd opgeluisterd door een trekzakfestival en een orgelconcert. Van deze excursies en ook van de derde excursie, de dagexcursie op 11 september naar Noordwest Overijssel en Zuidwest Drenthe, vindt u in dit nummer korte verslagen.

Kwamen we in het vorige Markenboek menselijke bewoning tegen van vijftien duizend jaar geleden in de wijk Grooterkamp in Gorssel, nu maken we kennis met werktuigen van jager-verzamelaars die nog veel ouder zijn. Jan Kleinen van de Archeologische werkgroep voor Lochem vertelt in dit nummer meer over 'Federmesser' in Almen.

De werkgroep genealogie wijdt haar bijdrage aan de boerderij De Moespot in Epse. Een verhaal over huzaren, een moord op een herbergier en natuurlijk over een ‘moespot’.

Tachtig jaar geleden was er in de gemeente Gorssel ook al discussie over het ophalen van huisvuil: was dat nou een taak van de gemeente of moest het aan particulier initiatief worden overgelaten? In dit Markenboek leest u er meer over.

Van het bestuur

Als u dit leest hebben we de eerste lezing van dit seizoen al weer gehad. Op donderdag 25 oktober verzorgde Arno Dijkhof uit Deventer een lezing over de geschiedenis van de industriesporen van Deventer. Bijzonderheden over de overige lezingen in dit seizoen vindt u hierna.

Vanwege een dubbele boeking bij Buitenlust kan de lezing in Harfsen van Berthus Maassen niet op donderdag 21 februari 2013 gehouden worden. Deze lezing bij Buitenlust is verplaatst naar dinsdag 19 februari.

In het kader van het jaarlijkse gezamenlijke evenement met het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem zal Focko De Zee op 12 maart in Almen een presentatie verzorgen over de kastelen en landhuizen in onze gemeente.

Eefde: Het Hart, donderdag 15 november 2012

Ons bestuurslid Johan te Linde uit Eefde is lid van de redactiegroep boek Eefde en zal, nu het boek over Eefde zijn voltooiing nadert, het een en ander vertellen over de opzet en de inhoud van dit boek. Daarbij zal hij in de vorm van een PowerPoint presentatie tal van foto's en kaarten laten zien, die in het boek opgenomen worden. Dit alles onder de titel 'Voorproefjes boek Eefde'. Speciale aandacht zal hierbij uitgaan naar de Hottingerkaart uit 1787 van de omgeving van Zutphen. Deze zeer gedetailleerde kaart bevat tal van interessante gegevens over oud-Eefde. Op die avond zal een intekenlijst voor het boek klaarliggen. Aanvang 20.00 uur.

Almen: Ons Huis, donderdag 17 januari 2013

Amateurarcheoloog Jan Kleinen uit Lochem zal met behulp van een PowerPoint presentatie het een en ander vertellen over recente opgravingen en archeologische vondsten in onze gemeente. De opgravingen geven, als een reis in de tijd, een idee van het leven van de mensen in onze streek in verschillende archeologische tijdperken. Na zijn pensionering heeft Jan Kleinen zich volledig kun-

nen bezighouden met zijn grote hobby de archeologie. Als trekker van de werkgroep Lochem van de Archeologische Werkgroep Nederland (AWN) is hij nauw betrokken bij alle opgravingen in onze regio. In het kader van de lezing zal door de regio-archeologe Nathalie Vossen een toelichting worden gegeven op het hoe en waarom van de onlangs gereedgekomen archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Lochem. Aanvang 20.00 uur.

Harfsen: zaal Buitenlust, dinsdag 19 februari 2013

Berthus Maassen uit Ugchelen zal een lezing verzorgen onder de titel 'Groen door Oranje', een historische zwerftocht door de Koninklijke Houtvesterij Het Loo.

Berthus Maassen was hoofd van een basisschool en heeft altijd een bijzondere belangstelling gehad voor de Veluwe, voor flora en fauna, maar ook voor de mensen die woonden en werkten op de landgoederen. 'Groen door Oranje' is vooral bedoeld als een eerbetoon aan die generaties arbeiders en hun kinderen, die na de Markewet van 1886 van de paarse Veluwe (heide) een groene Veluwe (bos) hebben gemaakt. De diaprojectie belicht daarnaast een aantal uiteenlopende aspecten van de jacht- en bosgeschiedenis van het 10.000 ha grote Kroondomein Het Loo bij Apeldoorn.

De nadruk ligt op de periode 1900-1960, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar het dagelijks bestaan van de werknemers in alle rangen en standen. Ook komen zaken als de eigen wijkverpleging van Het Loo, de hiërarchische verhoudingen binnen het landgoed en de situatie onder de Duitse bezetter aan de orde. Veel aandacht is er voor de jacht, de hakhoutcultuur en de befaamde bosbessenpluk.

Bij het ontstaan en de ontwikkeling van het landgoed hebben de Oranjes en dan vooral Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik een prominente, zometer alles bepalende, rol gespeeld. Anekdoten, onder andere over de teckel van Prins Hendrik en de eerste zelfverdiende centen van Prinses Juliana, worden u niet onthouden.

Naast historische en soms unieke foto's uit eigen collectie, beschikt Berthus Maassen over informatie uit diverse bronnen, waaronder het Koninklijk Huisarchief in Den Haag. Werknemers en oudwerknemers zijn jarenlang bestookt met vragen over hun ervaringen met en in het Koninklijke landgoed. Deze 'oral history', aan keukentafels opgetekend, is in deze dialoog verweven. Aanvang 20.00 uur.

Almen: Ons Huis, dinsdag 12 maart 2013

De heer Focko de Zee uit Lochem zal een lezing verzorgen over de kastelen en buitenhuizen in onze gemeente. Hoe komt de gemeente Lochem toch aan zoveel landgoederen en buitenplaatsen en waren er vroeger nog meer? Zeker, vroeger waren er wel veertig. Nu nog ongeveer twintig. Ze zullen in de lezing allemaal de revue passeren als een inkijkje in een soort historische schatkamer. Aan de lezing wordt een fiets- of bustocht gekoppeld. Deze zal in de loop van april plaatsvinden. In het volgende nummer van Ons Markenboek kunt u hierover nadere gegevens vinden. Aanvang 20.00 uur.

Gorssel: De Roskam, dinsdag 26 maart 2013

Deze avond houden we onze jaarlijkse ledenvergadering. Dit jaar hebben wij weer enige reglementair aftredende bestuursleden, namelijk mevrouw W.J. Holtslag-Harkink en de heren W.J. Besselink en P. Staal. Wij hopen, dat zij nog vele jaren hun krachten aan onze vereniging willen geven.

Na de ledenvergadering zal Jacques Baartmans een dialezing houden over Robert Jasper van der Capellen. Jacques Baartmans was docent Nederlands aan het Elzendaalcollege te Boxmeer en publiceerde talrijke boeken en artikelen over de patriottentijd en kan als een expert van deze periode worden beschouwd.

De Gelderse regent Robert Jasper baron van der Capellen tot den Marsch (1743-1814) was de neef van Joan Derk van der Capellen tot den Pol, maar minder bekend en minder beroemd. Toch was de Zutphense edelman Robert Jasper baron van der Capellen tot den Marsch een belangrijk persoon in de patriottenstrijd. Net als veel andere patriotten vluchtte hij in 1787 met zijn gezin naar de Oostenrijkse Nederlanden (de Zuidelijke Nederlanden tussen 1713 en 1795) en vandaar naar Frankrijk. Het Hof van Gelderland veroordeelde hem bij verstek ter dood.

Aanvang ledenvergadering 19.30 uur; aansluitend, om 20.00 uur, zal de lezing beginnen.

Tramstation

'Zomer in Gelderland'

Op 2 augustus sloeg TV/Radio Gelderland in Gorssel op de Roskamweide haar tenten op in verband met de uitzending 'Zomer in Gelderland'. Hoewel het een geslaagde manifestatie was, vond het bestuur het wel jammer dat het Tramstation tijdens het introductiefilmpje over Gorssel geen aandacht kreeg van de programmakers. Een verslag vindt u op <http://www.gorssel.nl>.

Open dagen: Na de eerdere acht Open Dagen in Het Tramstation dit jaar staat de volgende Open Dag voor 1 december op het programma.

Exposities: Er zijn dit jaar vier exposities in het Tramstation geweest. In mei de textiele kunstwerken van de groep Zoo-tex, in juni, juli en augustus zijn aquarellen en acrylschilderijen van Mia ten Dijk uit Terwolde te zien geweest en in september waren er de vergrotingen van enkele door Gea Laar gemaakte foto's uit het Monumentenboek.

Vroeger gebruik Tramstation: Bij tuinwerkzaamheden rond het Tramstation is een porseleinen staafje gevonden (zie foto). Uit de overlevering weten we dat kort na de oorlog de heer Mayer het Tramstation gehuurd had en daar ingevoerde materialen in opsloeg. Wie weet iets meer over deze porseleinen staafjes en waar dienden ze voor? En waarvoor gebruikten de kinderen deze staafjes? Ook andere verhalen zijn nog steeds welkom voor het boekje over het Tramstation.

*Porseleinen staafje
foto: Henk Bruil*

Publicaties uit ons werkgebied

Op 8 september was het Open Monumentendag. Die dag presenteerde de gemeente Lochem tijdens een feestelijke bijeenkomst in het bijgebouw van de Protestantse Kerk in Gorssel de Monumentengids Lochem. De Monumentengids is geschreven door drs. CeesJan Frank. CeesJan is als architectuur- en bouwhistoricus verbonden aan het Monumenten Advies Bureau in Nijmegen. Hij is geboren en getogen in Lochem. In de Monumentengids Lochem worden ruim honderd van de belangrijkste monumenten gepresenteerd en ingeleid door thematische verhalen over het ontstaan van de nederzettingen, de boerderij- en de villabouw. Aan de totstandkoming van dit boek heeft De Elf Marken haar medewerking verleend. De Monumentengids is in de plaatselijke boekhandels van Gorssel en Lochem verkrijgbaar en kost € 19,95.

Boekje Erfgenamen: Bertus Menkveld heeft een studie gemaakt van de geschiedenis van de Eesterhoek en de uiterwaarden bij Gorssel en Wilma Makkink heeft stukjes van deze informatie verwerkt in de theateruitvoering Erfgenamen (zie foto). Als onderdeel van dit evenement is op 31 augustus en op 1 en 2 september een theatertocht georganiseerd door het gebied van de erfgenamen bij de IJssel.

*Theateruitvoering
De Erfgenamen*

Tijdens dit door de Stichting IJsselhoeven georganiseerde evenement konden de deelnemers aan de theatertocht het boekje *Erfgenamen* kopen. In dit boekje, voorzien van prachtige foto's, vertellen de bewoners iets over hun huis en hun omgeving. Het boekje is nog verkrijgbaar bij de molen in de Eesterhoek, bij bloemisterij Edelweiss en bij kantoorboekhandel Bechtle en kost € 6,00.

100 jaar knikkeren: Maar liefst 170 Almenaren hebben meegewerkt aan het grote succes van de opvoering op 28, 29 en 30 juni en op 1 juli van het openluchtspel '100 jaar knikkeren'. Het verhaal vertelt over 100 jaar basisonderwijs op een dorpschool. Decor was het schoolplein van de plaatselijke dorpschool, de Julianaschool in Almen, die dit jaar 100 jaar bestaat. Geïnspireerd op het televisieprogramma *De Reünie* passeerden tal van bekende taferelen de revue, van luizenkam tot schooltandarts. Maar ook de Tweede Wereldoorlog bleef niet onvermeld. Een fraai kijk- en luisterspel. Van de zaterdagvoorstelling is een dvd gemaakt. U kunt voor € 10,00 een dvd-set bestellen. U krijgt dan een dvd van de zaterdagvoorstelling plus een dvd met de 'making of' plus een programmaboekje met de liedteksten, foto's en nog meer.

Neem voor het bestellen van de dvd contact op met Coby Wiltink via tel. 0575 431927 of staat.almen@gmail.com.

Tijdens de opening op 13 oktober 2012 van het nieuwe Den Oldenhofgebouw in Gorssel presenteerde De Groene Waarden een boek over de geschiedenis van Den Oldenhof onder de titel 'De geschiedenis van een toekomst'. Het boek is geschreven door Willem de Rode en verkrijgbaar bij kantoorboekhandel Bechtle in Gorssel. Voor leden van de Elf Marken tegen de speciale prijs van € 12,50.

Kopij voor het volgende nummer dient **uiterlijk zaterdag 29 december** bij de redactiecommissie binnen te zijn (indien mogelijk met afbeelding).

OPEN MONUMENTENDAG IN GORSSEL 8 september 2012

W.J. Holtslag-Harkink

Tijdens een bijeenkomst op Monumentendag op 8 september 2012 mocht De Elf Marken de jaarlijkse Erfgoedprijs van de Lochemse Monumentencommissie in ontvangst nemen. Ter gelegenheid daarvan hield ik voor genodigden een inleiding over de geschiedenis van het Tramstation. Hieronder volgt de volledige door mij uitgesproken tekst.

“Aan mij de eer om u allen iets over de geschiedenis van ons Tramstation te vertellen. En dan moet ik verder terug dan 2011, het jaar waarin wij als Historische Vereniging De Elf Marken onze intrek in dit prachtige gebouw hebben genomen.

De geschiedenis is begonnen met de eerste vergadering over het plan op 20 augustus 1906 en zoals de meesten van u inmiddels weten is de tramlijn Deventer-Gorssel-Zutphen-Emmerik op 2 oktober 1926 feestelijk geopend. De grote bedrijven in Deventer hadden groot belang bij vervoer naar Emmerik. Maar het heeft dus twintig jaar geduurd voordat het plan gerealiseerd werd. Twintig jaar voor de benodigde goedkeuringen, vergunningen, financiën, onteigeningen van gronden etc. rond waren. Maar toen konden alle betrokken genodigden, hoogwaardigheidsbekleders hun hoge hoed opzetten om in Zutphen in de feestelijk versierde tram te stappen en zo het traject naar Deventer af te leggen. In Gorssel moest de tram stoppen, want daar was een oranje lint over de rails gespannen.

De Zutphense Courant deed uitgebreid verslag. Alle gasten werden met naam en toenaam en functie vermeld en dat alleen al is heel interessant om te lezen. Om u een indruk te geven volgt hier een stukje tekst. ‘Een half uur later dan in het plan lag, is de feesttram der Zutphen-Emmerik Zaterdag aan het fraaie gebouwte garriveerd, dat dient als tramstation te Gorssel. Dat station was door een comité uit de burgerij versierd met vlaggen en sparregroen en een bord dat een “welkom” toeriep; daar klonken bij de aankomst de vrolijke tonen van de muziekvereniging “Kunstmin”, dirigent de heer Plant. Een groot aantal burgeressen en burgers gaf hier door hun aanwezigheid blijk van belangstelling en door hun gejuich uiting aan hun vreugde.’

Burgemeester Mr. W.E.H. baron van der Borch van Verwolde hield een toespraak en eindigde met de woorden dat hij hoopte

(citaat) “dat het nieuwe vervoermiddel onder Gods onmisbaren zegen zou strekken tot bloei der gemeente, tot heil der gansche streek tot Emmerik toe”. Luid applaus bezegelde deze woorden.

Een lief jong ding, Mientje Hoogeweg, bood de C.d.K. Mr. S. baron van Heemstra op een kussen een schaar aan, zodat de baron het oranje lint door kon knippen.

Nergens staat dat de architect ook bij de genodigden hoorde en tot op heden zijn wij er helaas nog niet achter wie het mooie gebouw heeft ontworpen. Maar we zoeken verder. In de verslagen van de opening lees je evenmin dat het tramstation oorspronkelijk buiten het dorp in de wei van Van Opijnen zou komen; maar dankzij de familie Van der Meij van de Roskam en de buurman Woertman die de grond voor het te bouwen station aangeboden hebben, kwam het station op de huidige plek, middenin het dorp.

De Stentor heeft vorig jaar een aantal oude inwoners geïnterviewd, die nog met de tram hebben gereisd of bijvoorbeeld op weg naar de zondagschool hun muntje op de rails legden, dat dan mooi plat onder de tram vandaan kwam. In het boekje dat wij aan het schrijven zijn, zullen meer verhalen komen over de geschiedenis en gebruik.

De tram bleef in gebruik, meer voor goederenvervoer dan voor personen vervoer, tot de Duitsers in 1945 de spoorbrug over het kanaal in Eefde opbliezen. Na de oorlog namen bussen en vrachtwagens het vervoer over en ondanks verwoede pogingen van de heer Montenberg om een rondje rails te behouden voor zijn Paardentram werden in 1948 de rails opgebroken.

De geschiedenis gaat verder... na de oorlog werd het tramstation verhuurd: gebruikers kwamen en gingen. De duivenvereniging vertrok als laatste huurder en daarna verpauperde het station heel snel, door de Stentor op 2 februari 2004 met foto onder de aandacht gebracht. Het SmalSpoormuseum in Valkenburg bij Leiden heeft geprobeerd het gebouw te kopen om het daarna te verplaatsen, maar gelukkig heeft de gemeente Gorssel dit verhinderd.

Toen even later in 2004 de gemeente Gorssel een oproep deed in De Gids voor gegadigden die het gemeentelijk monument, door achterstallig onderhoud verder verpauperde tramstation na restauratie zouden willen gebruiken, was onze vereniging de enige die zich meldde. Bij een van de eerste besprekingen werd ons door een wethouder € 150.000 toegezegd. Helaas... op weg naar de fusie met Lochem kregen we te maken met allerlei hindernissen. Voor subsidies was een uitgewerkt plan noodzakelijk, maar geld

voor een architect kregen we niet. Maar toeval bestaat niet: architect Platell ging Lochem verlaten en wilde iets voor de gemeenschap achterlaten. Toen dat niet de Koepel van Staring kon worden, vond hij ons tramstation een goed alternatief. Hij maakte pro deo schetsen en de uiteindelijke tekening en werkte voor ons tot en met de goedkeuring van de Monumentencommissie en Welstand. Intussen werkte hij samen met zijn opvolger architect Daggenvoorde en met Jan Daggenvoorde begonnen we toen aan de jarenlange strijd om het Tramstation te behouden. Dat heeft zeven jaar geduurd, maar vergeleken met de eerste twintig jaar mogen we daarover achteraf niet klagen.

Ik heb de dikke ordner met alle stukken en verslagen van inspraaksessies deze week doorgebladerd en gelezen, maar daar werd ik niet echt vrolijk van en daarom laat ik de geschiedenis van die jaren rusten. Tenslotte hadden we wel enigszins begrip voor de soms moeilijke positie van ambtenaren en bestuurders in die fusiejaren. En al was het dus een moeizame strijd, de overwinning smaakte zoet!

Maar wat uiteindelijk telt is het eindresultaat en dat is een grandioos succes geworden.

Dankzij de medewerking en inzet van ons bestuur, bijdragen van leden en sponsors, de hulp van Nico Meerburg, Jan Daggenvoorde en anderen, dankzij de vele subsidies, maar bovenal door de allesbepalende medewerking en financiële inbreng van Woningbouw Vereniging Spectrum, nu Woningbouwcorporatie Viverion en eigenaar van het Tramstation. Dit is begonnen met de toezegging door toenmalig directeur Dick van Altena en uitgevoerd en afgerond door de huidige directeur de heer Allersma. Met daarbij een niet genoeg te prijzen inzet van de projectbegeleiders Gerrit Nijenhuis en Henk Rietberg en ten slotte alle lof voor de aannemers met hun vakmensen die de restauratie op kwalitatief heel hoog niveau en met liefde hebben uitgevoerd.”

En dan die dag de kroon op dit werk met de Erfgoedprijs die we mochten ontvangen. De Erfgoedprijs is ingesteld door de Monumenten Commissie van Lochem en wordt jaarlijks uitgereikt aan het dan meest belangrijke gerestaureerde cultureel erfgoed. Vorig jaar werd die prijs voor het eerst uitgereikt en wel aan het landgoed 't Ross in Groot Dochteren.

In aanwezigheid van veel bewoners van Monumenten en andere anodigden, onder anderen architect Daggenvoorde, overhandigde oud-burgemeester Meerburg de verzilverde troffel met inscriptie. Helaas was de directeur van Viverion als eigenaar van het

Tramstation verhinderd, evenals Rien Koopsen van de provincie die veel voor ons heeft bewerkstelligd in het restauratieproces. Hierna kregen de genodigden het mooie Monumentenboek overhandigd, in hoofdzaak samengesteld door CeesJan Frank, die vooraf een mooie presentatie van het boek had verzorgd. Ik eindig met een welgemeende grote dank aan de Monumenten Commissie.

De verzilverde troffel

foto: Gea Laar

VERSLAG VAN HET RONDJE OM DE KERK IN ALMEN OP 3 JULI 2012

H.G. Pelgrum

Op dinsdagvond 3 juli om 19.30 uur kwamen we met ongeveer dertig leden bijeen op het dorpsplein in Almen. Henk Pelgrum vertelde over allerlei zaken die zich in de loop der eeuwen hier rondom de Almense kerk hebben afgespeeld.

De Almense kerk

De eerst bekende afbeelding is een ets van Jan de Beijer uit 1743. Hierop zien we de kerk en de kosterie. Rondom de kerk is een kerkhof, dat in 1829 is verplaatst naar de huidige Kapelweg. Hierdoor kwam het kerkhof op verzoek van de marke Harfsen meer centraal tussen Almen en Harfsen te liggen.

De parochie Almen, behorende tot de kerk van Warnsveld, wordt voor het eerst in 1272 vermeld. De kerk is in de veertiende eeuw gebouwd. Mogelijk stond er voor die tijd al wel een klein houten kerkje.

Moetzoen

Op 20 december 1460 wordt bij de kerk in Almen, volgens oud Germaans gebruik, een moetzoen gesloten. Johan ter Cluese uit Langen heeft Johan Boevink, boer in Groot Dochteren, doodgeslagen. Daarvoor kan hij ter dood worden veroordeeld, maar de familie van het slachtoffer is bereid tot een zoen (verzoening). De drost van Zutphen vindt de zaak zo belangrijk dat hij zelf wil rechtspreken. Hij laat betrokkenen overkomen naar Almen, binnen zijn drost-ambt. De moordenaar wordt veroordeeld tot het branden van een kaars en het maken van een bedevaart en tot het uit de buurt blijven van de familie. Hij moet de materiële zorg voor de familie op zich nemen en voedsel en kleding voor de armen beschikbaar stellen.

Heksenverbranding in Almen

In 1472 wordt de dienstbode van de pastoor te Almen, genaamd Aliden des papen maghet, wegens hekserij levend verbrand. Ze is de eerste heks in het oosten van het land van wie bekend is dat ze met de brandstapel kennismaakte. In de gevangenis in Zutphen weigert ze haar omgang met de duivel te bekennen. In de rekening van het scholtambt van Zutphen over 1472 staan de onkosten

secur vermeld, zoals die voor de ijzeren band en ketting om de heks te boeien en de gemaakte onkosten van de beul, die vier dagen naar Almen komt om het klusje te klaren. (Zie hierover ook het artikel van H.J. Jansen op de Haar in OMB, jaargang 22, nummer 1, red.)

De Ehze, Het Hulze en Ter Meulen

Tot ongeveer 1800 lag de kerk in Almen ingeklemd tussen de bezittingen van kasteel de Ehze en die van huis Ter Meulen. In de kerk herinneren de preekstoel en de avondmaalsbekers aan De Ehze. In de grafkelder onder het koor van de kerk zijn de stoffelijke resten bijgezet van een aantal bewoners van De Ehze en Het Hulze. Heel bijzonder is dat, door vermoedelijk ideale klimaatomstandigheden, de kisten en de lichamen van de overledenen zo goed bewaard zijn gebleven. Door twee getraliede venstertjes aan de oostzijde onder het koor kan men naar binnen kijken.

In de consistoriekamer hangen twee afbeeldingen van huis Ter Meulen, dat in 1874 is afgebroken. Aan de Berkelweg naar het zwembad herinnert het witte tuinmanshuis uit 1824 nog aan het vroegere kasteeltje. De hier tegenover gelegen kolk is het restant van de grachten rondom huis Ter Meulen, die in verbinding stonden met de Berkel.

Dorpsgezicht Almaen ca. 1912

foto: Anke Kolkman

Rondom het Dorpsplein

Rondom het dorpsplein is tussen 1884 en 1935 een aantal gebouwen verrezen. Hierdoor is een prachtig ensemble ontstaan, dankzij het feit dat enkele bekende architecten zijn ingeschakeld.

De Julianaschool is in 1912 gebouwd door de Gorsselse architect M.A. van Nieukerken, die bekend is geworden door het bouwen en restaureren van veel landhuizen.

Ons Huis is in 1936 ontworpen door architect G.J. Postel uit Lochem, die heel veel mooie huizen in Lochem en Gorssel heeft gebouwd. Dit kwam op de plaats van het oude schoolgebouw. Toen dit schoolgebouw in 1912 leeg kwam te staan heeft de Christelijke Jongelingsvereniging Obadja het aangedurfd om de oude school, die in 1840 was gebouwd, te kopen en geschikt te maken als verenigingslokaal.

Het Schoolmeestershuis is gebouwd in 1884. Hiervoor is gebruik gemaakt van een ontwerp, dat ook is gebruikt bij de schoolmeestershuizen in Epse, Gorssel en Harfsen. Het huis in Almen is, op de aangebouwde erker na, nog authentiek.

De directeurswoning van de voormalige zuivelfabriek is gebouwd rond 1900. In dit pand startte in 1894 de boterfabriek. In de beginjaren werd de boter in de kelder bewaard. Het kelderluik is aan de straatzijde nog aanwezig.

De voormalige bakkerij en mosterdmakerij is gebouwd in 1906. Het gebouw kwam op de plaats van de vroegere woning van de koster, die in ieder geval sinds 1610 zijn werk als koster combineerde met het onderwijs van de jeugd rond Almen. De winkel staat nu leeg en is te koop. Het staat op een heel bijzondere plek. Het is duidelijk dat zeer zorgvuldig zal moeten worden gezocht naar een nieuwe bestemming, die past in het prachtige dorpsbeeld van Almen.

Inrichting van de kerk

In de kerk werd verteld over de torenklokken, die in 1645 in opdracht van de marken Almen en Harfsen zijn gegoten door de beroemde klokkengieter Franciscus Hemony uit Zutphen.

Het doopvont van Bentheimer zandsteen stamt uit de elfde eeuw. Dit doopvont heeft heel lang begraven gelegen onder het torenportaal. Bij werkzaamheden in 1834 vond men het bij verrassing en gaf het later zijn oorspronkelijke functie weer terug. De dichter A.C.W. Staring zag het bij een tocht door Almen op het voormalige kerkhof liggen.

Het zandstenen doopvont

foto: Anke Kolkman

Staring

Staring heeft het doopvont nauwkeurig getekend en uitvoerig onderzoek gedaan naar de kerkgeschiedenis. Natuurlijk toonde hij interesse. Hij was immers 43 jaar daarvoor met zijn eerste vrouw in Almen in de kerk getrouwd en bovendien had hij het prachtige gedicht 'De Hoofdige Boer', met als eerste regel 'Elk weet, waar 't Almensch Kerkje staat', al eens geschreven.

In de tuin van De Hoofdige Boer keken we nog even op een plaque naar de eerste dichtregels van Starings liefdesgedicht Herinnering. Wie dit mooie gedicht, volgens kenners een van de mooiste liefdesgedichten uit de Nederlandse literatuur, volledig wil lezen moet een wandeling langs de Berkel maken naar de Staringkoepel in Groot Dochteren.

Na afloop hebben we in de Hoofdige Boer nog gezellig nagepraat. Ook al weer zo'n oude plek. Nadat het kerkhof in 1829 was verdwenen werden aan oostzijde van de kerk een herberg en een smederij gebouwd. Misschien heeft deze avond eraan bijgedragen dat we nog meer kunnen genieten van een tochtje naar deze zo mooi bewaard gebleven dorpskern.

VERSLAG EXCURSIE BORCULO OP 4 AUGUSTUS 2012

H.F. Bruil

Op zaterdagmiddag 4 augustus maakten we bij prachtig weer met en een twintigtal leden van onze vereniging een stadswandeling door Borculo. Er heerste daar een gezellige drukte: het centrum werd volledig in beslag genomen door marktkramen en (harmonica)muzikanten vanwege de ‘Trekzakkendag’. Onder de bezielende leiding van onze gids, mevrouw Diny Schreuder, werden we langs de mooiste plekjes van dit Berkelstadje geleid.

Stormramp

De naam Borculo is voor veel ouderen nauw verbonden met de stormramp die op 10 augustus 1925 over de stad raasde, waarbij drie dodelijke slachtoffers en veel gewonden waren te betreuren. In de stad werden grote verwoestingen aangericht, in een gebied met een diameter van een tot twee kilometer bleef weinig heel. De storm maakte deel uit van een zwaar buiencomplex dat over Nederland trok vanuit het zuidwesten naar het noordoosten. De storm raasde via Noord-Brabant, Gelderland, de Achterhoek en Twente. Onderweg werd veel schade veroorzaakt, maar Borculo werd het zwaarst getroffen. In het Stormrampmuseum, ondergebracht in het Brandweermuseum, wordt ruim aandacht aan deze gebeurtenis geschonken. In dit gebouw vindt u ook de plaatselijke VVV.

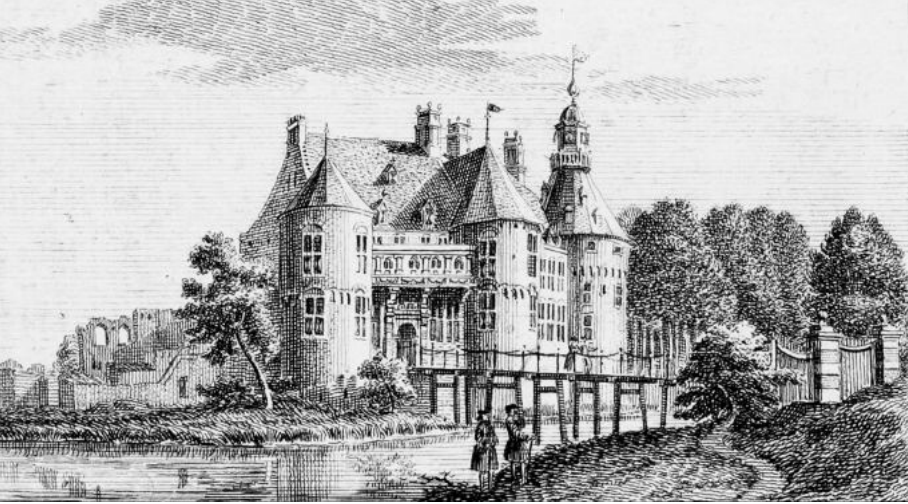
Kasteel Borculo

Diny vertelde ons dat in de twaalfde eeuw het kasteel Borculo is gebouwd in opdracht van de Bisschop van Münster en daarbij is de nederzetting Borculo ontstaan.

In 1777 werd de heerlijkheid Borculo gekocht door stadhouder Prins Willem V en om deze reden is Koningin Beatrix nu nog Vrouwe van Borculo.

Het inmiddels verdwenen kasteel heeft aan de rand van het centrum gestaan, tegenwoordig de Hoflaan.

Wat resteert zijn de restanten van de kelders uit de zestiende eeuw en de onderbouw van de donjon. De watermolens zijn de bovengrondse herinneringen aan het ooit zo imposante kasteel.

Kasteel Borculo 1743

tekening J. de Beyer

Synagoge

Na een interessante wandeling, waarbij we uitgebreide informatie kregen, eindigden we onze tocht bij de synagoge. Onder beheer van de Stichting Synagoge Borculo is in dit fraai gerestaureerde gebouw sinds oktober 2011 het educatief Joods Museum gevestigd. Een bezoek aan deze synagoge is een aanrader. Tijdens ons verblijf hier werden we verrast door een optreden van een sopraan, die onder begeleiding van een organist het Ave Maria van Schubert zong. Dit gaf toch wel een bijzonder slot aan een prachtige middag.

Een doorkijkje in Borculo

foto: Henk Bruil

VERSLAG EXCURSIE GENEMUIDEN OP 11 SEPTEMBER 2012

S. Ham-Coltof

Op 11 september vertrokken we om ongeveer 08.30 uur met een luxe bus naar Genemuiden. Vanaf Deventer reden we door de IJsseldelta langs Olst, Den Nul, Wijhe, Herxen en Windesheim naar Zwolle. Omdat de chauffeur uit Zwolle kwam, reed hij nog via een leuke route door Zwolle, onder meer langs de 'Peperbus', de toren die eens het hoogste punt van Zwolle was en door de nieuwste wijk van Zwolle: Stadshagen.

Genemuiden - Tapijtmuseum

Om ca. 10.00 uur waren we in Genemuiden, waar we even moesten zoeken naar het Tapijtmuseum. Daardoor reden we een rondje door het centrum van Genemuiden met zeer smalle straatjes. In het Tapijtmuseum werden we ontvangen met koffie en gebak. De meneer van het museum was wel een beetje teleurgesteld dat bij onze groep geen mensen in klederdracht waren: we kwamen toch uit Marken? Hij kwam er al snel achter dat dit een groep was van de Historische Vereniging De Elf Marken uit Gorssel. Tijdens de koffie werd er een zeer informatieve film getoond getiteld 'Van Biezen tot Kunstgras'. Hierin werd verteld dat Genemuiden 60% van de tapijtfabricage in handen heeft.

Werken aan een handweefgetouw

foto: Henk Bruil

In 1900 waren er zo'n 500 ha biezen in het kustgebied. De biezenmat was tot 1930 in trek. Ook werden er tassen, sloffen, schoenen en onderzetters van bies gemaakt.

Het vervaardigen van kokosmatten begon in de Eerste Wereldoorlog en na de Tweede Wereldoorlog werd de kokosmat industrie zeer bloeiend. Naast biezen- en kokosmatten werden er ook tapijten van sisalvezel gemaakt. Later ging men over naar wol- en kunsttapijten. Na de Tweede Wereldoorlog werd het maken van tapijten zo langzamerhand geautomatiseerd. De laatste jaren worden er ook veel kunstgrastapijten gemaakt.

Na de film konden we op de eerste etage een aantal handweefgetouwen aan het werk zien en op de begane grond de verschillende soorten geautomatiseerde weefgetouwen. Op de eerste geautomatiseerde weefgetouwen konden nog geen tapijten met patronen gemaakt worden en deze produceerden 80 tot 100 cm tapijt per dag. Op de latere weefgetouwen kon men ook patronen inweven, zelfs tot jacquardpatronen, via ponsbanden, toe. Tegenwoordig worden de tapijten gemaakt met tufting machines. Deze machines lijken wat op een naaimachine. De tapijten worden met ca. 1500 naaldjes 'genaaid', per machine zo'n vier km per dag. De achterkant van de tapijten moet dan wel met een soort plaklaag afgewerkt worden.

Het maken van tapijten met een tuftingmachine

foto: Henk Bruil

In de winkel van het museum was een zeer klein tasje te zien dat als cadeau voor bruidsparen diende. De bedoeling was dat de gast/gever wat geld in het tasje deed als dank voor het genoten feest. (Het gebeurde dan echter wel eens dat 's avonds na het feest bij het openen het tasje leeg bleek te zijn.)

Dwarsgracht en Ruinerwold

Na een paar interessante uurtjes in het museum reden we weer verder door het prachtige waterrijke gebied tussen de Beulakker en Belterwiede naar Dwarsgracht (gem. Brederwiede) voor de lunch.

Tijdens deze tocht kwamen we in Hasselt langs het 'kleinste restaurant van de wereld'. Hier kunnen maar twee mensen tegelijk eten, die worden dan wel opgehaald door een limousine.

Vanaf Giethoorn reden we over een weg met vrij smalle bruggetjes naar restaurant de Otterskooi in Dwarsgracht, waar we een heerlijke lunch kregen.

Van Dwarsgracht reden we via Giethoorn naar Ruinerwold voor een bezoek aan museumboerderij De Kastenhoeve. Hierbij kwamen we langs de Drentse Hoofdvaart.

Ruinerwold heeft ca. 2500 inwoners met 29 monumenten en twee museumboerderijen. In de omgeving staan wel duizend perenbomen waar je op kunt bieden. De opbrengst gaat naar de museumboerderij.

In de museumboerderij kregen we koffie/thee met perencake. Tijdens het koffiedrinken kregen we weer wat uitleg over de boerderij en daarna konden we de indrukwekkende collectie gebruiksvoorwerpen, kleding, huisvlijt en landbouwwerktuigen bekijken. Een geslaagde dagexcursie!

DE CRASH AAN DE HARFSENSESTEEG

H.F. Bruil

Onlangs kreeg ik een e-mail met de volgende tekst:

“Geachte dames, heren,
Maandag 16 juli a.s. zal een Britse historicus naar Nederland komen om te trachten de exacte plaats vast te stellen (Harfsen, Almen?) van de crash begin 1945 van de RAF Lancaster JB 603 ‘Take it Easy’ van 100 Squadron Bomber Command. De omgekomen bemanning ligt begraven in Gorssel en de vader van de historicus was destijds op de betreffende basis betrokken bij het onderhoud van deze machine. De zoon is nu bezig met een studie naar het ‘oorlogsverleden’ van dit toestel, heeft alle nagelaten betrekkingen weten op te sporen en mist nu nog de juiste plaats van de crash. Door toeval (via de in Australië wonende dochter van de omgekomen vlieger) heeft hij mij benaderd om behulpzaam te zijn bij zijn zoektocht en waar nodig als tolk op te treden. Ik heb nu de afspraak met hem dat wij elkaar maandag 16/7 om 12 uur zullen ontmoeten in een hotel in Zutphen om van daaruit verder te zoeken. Mijn vraag aan u is: beschikt u over informatie omtrent de crashsite van dit toestel of weet u waar ik die info zou kunnen krijgen? Uw naam kreeg ik van een behulpzame medewerker van het Regionaal Archief in Zutphen. Uw reactie zie ik graag tegemoet.
Vriendelijke groeten,
E.J.M. Mackay, Wassenaar.”

Dit was het begin van een bijzondere ontmoeting.

Uit onze gegevens bleek dat het ging om de bommenwerper die op 5 januari 1945 om circa 23.00 uur aan de Harfsensesteeg crashte.

Het toestel was gestart in Waltham, Engeland en ze waren op de terugweg van een bombardement op Hannover. Ze werden hierbij zo zwaar aangevallen door een Duitse Messerschmitt dat ze neerstorten nabij boerderij Maatman aan de Harfsensesteeg 38.

Aan boord bevonden zich zeven bemanningsleden, te weten:

R. Barker, Flying Officer RAF, 179071, Bridgenorth, Shropshire, gehuwd

J.M.C. Wilson, Pilot Officer RAAF, 410405, Essendon, Victoria, Australië, gehuwd

E. Gillen, Sergeant Air Gunner RAF, 2221440, Silkmore, Stafford, gehuwd

F.S. Elliott, Flight Sergeant Navigator RAF, 1672286, gehuwd

A.S. Gordon, Sergeant Flight Engineer RAF, 1825828, Stanley, Perthshire

B.G. Aldred Sergeant Air Gunner, 1492353, Selby, Yorkshire

A.A. Law, Flight Sergeant Air Bomber RAF, 1621232

Alle zeven kwamen ze om het leven en de Lancaster lag in brokstukken op zo'n tweehonderd meter van de boerderij, maar vloog niet in brand.

De in de e-mail genoemde historicus is Paul Kurn, zoon van de ground-chief (onderhoudsmonteur) van het toestel en geïnteresseerd in de hierbij betrokken vliegers van het 100 RAF Squadron. Hij doet al ruim tien jaar onderzoek en heeft contacten gelegd met nog levende familieleden, maar van het enige Australische bemanningslid, J.M.C. Wilson, vond hij geen sporen naar familie. Het lukte hem om in een Australische krant een artikel over zijn zoektocht geplaatst te krijgen, maar kreeg geen enkele reactie, totdat (toeval bestaat niet): dertien maanden later de dochter van Wilson, Rosemary, de krant bij haar dochter Trudy ziet liggen en zij weet via Facebook contact met Paul Kurn te leggen. Trudy is bevriend met Helen, dochter van Eric Mackay uit Wassenaar en die zoekt op zijn beurt via Henk ten Pas van de Oorlogsgraven stichting contact met De Elf Marken. En zo is de cirkel rond.

Op maandag 16 juli bracht Paul samen met zijn broer Geoff en als begeleider Eric Mackay een bezoek aan oud-Harfsen. Een van onze leden, Ab Hemeltjen, woonde destijds op boerderij Maatman en was getuige van de crash. Hij kon de exacte plaats waar het vliegtuig is neergekomen aanwijzen en gezamenlijk liepen we naar de gezochte plek. De eik aan de rand van het weiland stond er toen ook al, een ijkpunt voor de plaats des onheils.

Na al dat onderzoek liet deze gebeurtenis Paul duidelijk niet onberoerd en met hem en zijn broer waren ook wij, Eric Mackay, Ab Hemeltjen en Henk ten Pas, hun echtgenotes en ik, onder de indruk van dit moment.

Inmiddels heeft Paul bericht dat hij contact met Rosemary heeft gehad en dat hij pogingen doet om een 'flypast' (een vlucht over de crashplaats) te organiseren tijdens de eerstvolgende 4 mei-herdenking. Tevens onderzoekt hij de mogelijkheid om een herinnerings-plaquette aan te brengen zo dicht mogelijk bij de crashplaats.

Met bijgaande foto krijgt de bemanning van de Take it Easy een 'gezicht'; dat zal een aparte dimensie geven aan ons bezoek aan de begraafplaats en de gang langs de graven tijdens de volgende herdenkingen op 4 mei.

v.l.n.r. Barker, Elliott, Wilson, Aldred, Gordon, Gillen en Law

De bemanning van de neergestorte bommenwerper 'take it easy'

SLUITING VAN DE DETMERSKAZERNE

H.F. Bruil

Op 31 augustus 2012 kwam na meer dan zeventig jaar een einde aan het gebruik van de Detmerskazerne in Eefde voor militaire doeleinden. De laatste vijftien jaar maakte het Landelijk Opleidings- en Kenniscentrum Koninklijke Marechaussee Apeldoorn gebruik van het complex als dependance van de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn. Men kampte daar in 1997 met ruimtegebrek, maar na verbouwingen kan men nu alle opleidingen weer centraal vanuit Apeldoorn verzorgen. Het bestuur van De Elf Marken ontving een uitnodiging om bij de sluiting aanwezig te zijn. Hieraan gaven we graag gevolg, omdat hiermee toch weer een stuk geschiedenis van Eefde wordt geschreven.

Ceremonie

Na de ontvangst van de genodigden vond er eerst een ceremonie plaats in het Jeroen Seversgebouw. Jeroen Severs was Wachtmeester 1e klas bij de Koninklijke Marechaussee en sneuvelde in 2004 in Irak. In dit gebouw is een monument ter ere van hem opgericht en men wilde op respectvolle wijze de overgang van Eefde naar Apeldoorn realiseren. Daar zal een nieuw gebouw zijn naam dragen en wordt dit monument herplaatst. Zijn ouders waren hierbij ook aanwezig.

Na deze plechtigheid werd gelegenheid gegeven het hele kazerne-complex te bezichtigen en het was voor veel aanwezigen een reünie met ontmoeting van bekenden.

Het Uitmarspeloton

foto: Henk Bruil

Na optredens van het Trompetterkorps en het Uitmarspeloton in ceremonieel tenue genoten we van een lunch in de mess, daarna volgde de sluitingsceremonie op het kazerneterrein. Helaas waren de weergoden ons niet gunstig gezind: bij stromende regen hielden achtereenvolgens de commandant van het Landelijk Opleidings- en Kenniscentrum Koninklijke Marechaussee Kolonel E.M. Hoppe, kazernecommandant Majoor H. Rijke en burgemeester F.J. Spekreijse een toespraak. Na het spelen van het Wapenlied der Koninklijke Marechaussee en het Wilhelmus werd de vlag neergehaald en overhandigd aan twee ruiters van de bereden groep. Zij verlieten met het Trompetterkorps en het Uitmarspeloton via de hoofdboord de kazerne. De route die gevolgd werd was dezelfde als bij de binnenkomst in 1997, maar nu uiteraard in omgekeerde richting: via de voetgangerstunnel, De Blaak, Ensinkweg en Schurinklaan.

Geschiedenis Detmerskazerne

Allereerst: wie was Detmers? Hendrik Detmers, geboren op 20 maart 1761 en overleden op 8 september 1825, begon zijn militaire loopbaan in 1776 in het Staatse leger. In de slag bij Waterloo op 18 juni 1815 vocht hij als Kolonel onder Luitenant-generaal Chassé en hij beëindigde zijn militaire loopbaan als Generaal-majoor op de post van Provinciaal Commandant Zuid-Holland.

In de periode kort na de Eerste Wereldoorlog werden de staatsuitgaven voor defensie zodanig verlaagd dat de tijdsperiode voor de eerste oefening voor dienstplichtigen bij de infanterie slechts vijfeneenhalve maand bedroeg. Het vormen van een parate troepenmacht was daardoor niet mogelijk en het bestaande kazernebestand voldeed.

Dit veranderde door druk van het opkomende Duitse militarisme. Met ingang van 17 maart 1938 werd de tijd voor eerste oefening verlengd naar elf maanden. Door dit gewijzigde beleid konden de infanterieregimenten een tweede bataljon vormen en als een parate eenheid onder de wapenen houden, die als zogenaamde 'grensbataljons' langs de Nederlandse grens of nabij de grote rivieren zouden worden gelegerd. Zodoende werd in 1938 begonnen met de bouw van 24 kazernes in ons land. Deze werden al spoedig bekend onder de naam 'Grensbataljonkazernes'.

In Eefde werd eveneens zo'n kazerne gesitueerd en bij Koninklijk Besluit van 21 december 1938 kreeg deze de naam Detmerskazerne. De eerste steen werd op 29 maart 1939 gelegd door Generaal-majoor W.F. Sillevius, bevelhebber in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland. De kazerne was bestemd voor het Tweede bataljon van het 18e Regiment Infanterie.

Het is niet bekend of deze eenheid nog daadwerkelijk hier gelegerd is geweest in verband met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kort daarna.

Gedurende de periode 1940-1945 was op de kazerne een opleiding van het 'National Sozialistisch Kraftwagen Korps' gehuisvest. Het personeel hiervan werd na de opleiding ingezet als konvoirijders naar en van het Oostfront. Het zal duidelijk zijn dat er meer mensen vertrokken dan terugkwamen.

Bij de bevrijding namen de Canadezen hun intrek in de kazerne. Doordat de keuken vanwege een bombardement zwaar was beschadigd, plaatsten zij drie zogenaamde 'Romney-hutten'. Een ervan deed dienst als keukengebouw (een eetzaal kende men toen nog niet, want de huidige eetzaal is pas vele jaren later gebouwd). Dat deze gebouwen van goede kwaliteit waren moge blijken uit het feit dat ze pas medio jaren tachtig werden afgebroken.

Bij de bevrijding deed de kazerne ook dienst als opvangcentrum voor die mensen die met de Duitsers hadden geheuld, daarna werden achtereenvolgens verschillende onderdelen van de krijgsmacht hier gelegerd.

Toen de dienstplicht op 1 juli 1996 werd opgeheven kwam er een eind aan de kazernecommando's. Omdat er op de kazerne geen troepen meer gelegerd waren werd op 4 september 1996 de keuken gesloten; op dat moment waren er nog slechts 37 medewerkers werkzaam.

Marechaussee

Wegens ruimtegebrek op de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn werd begin 1997 besloten de Marechaussee Beveiliging instructiegroep van de School Opleiding Beroeps voor enige jaren op de kazerne te legeren. De legeringsgebouwen werden gerenoveerd en de benodigde aanpassingen gerealiseerd, zodat op 9 april 1997 het complex in gebruik kon worden genomen. Met de komst van een dependance van het gezondheidscentrum uit Apeldoorn en een compagnie van het 10e Bataljon Korps Nationale Reserve was de kazerne weer volledig bezet, totdat op 31 augustus 2012 een definitief einde kwam aan dit stuk militaire historie in Eefde.

En hoe nu verder? Concrete plannen voor de toekomst zijn er nog niet, maar het zou mooi zijn als het beeldbepalende poortgebouw blijft bestaan.

Bronnen:

Notitie van Defensie

Wikipedia

AFVOER VAN HUISVUIL Gemeentelijke taak of particulier initiatief?

A.J. Geerlink

We gaan in onze gemeente over op een nieuw systeem van het ophalen (en betalen) van huishoudelijk afval. Inmiddels scheiden we zoveel mogelijk groenafval, papier, glas, chemisch afval, elektrische apparaten en plastic van het overige afval. De gemeente doet met hoge tarieven voor het legen van de grijze afvalcontainers zijn best de hoeveelheid restafval zo ver mogelijk terug te dringen. Alle andere afvalsoorten kunnen op de een of andere manier opnieuw gebruikt worden en kosten daarom bij de afvoer veel minder of zelfs niets.

We vinden het al jarenlang heel gewoon dat menselijke ontlasting en afvalwater door het riool worden afgevoerd en huishoudelijk afval aan huis wordt opgehaald. Maar zo heel erg lang gebeurt dat nog niet in de oude gemeente Gorssel!

In dit artikel geef ik een kort beeld van vuilophaaldiensten en hoe men in de gemeente Gorssel in 1932 begon met het meer gestructureerd afvoeren van huisafval. Dat begon met een initiatief uit de bevolking, werd na lange discussie door de gemeente niet overgenomen, maar nog wel in enige mate door de gemeente gefaciliteerd. Tegenwoordig zouden we het - heel modern - overheidsparticipatie noemen: de burgers bedenken iets, nemen het voortouw en de gemeente faciliteert. Tja, hoe modern zijn we tegenwoordig eigenlijk als het tachtig jaar geleden ook al zo gebeurde?

‘Een zeer onfrisse geschiedenis’

In 1986 is een studie verschenen over de afvoer van huisvuil en menselijke ontlasting in de Nederlandse steden van 1850 tot begin twintigste eeuw. Die studie heeft als titel ‘Een zeer onfrisse geschiedenis’. Door de sterk groeiende bevolking in de negentiende eeuw hoopte het vuil zich op in steden en dorpen en werd Nederland steeds smeriger. Vooral in de zomers stonk het in de volksbuurten van de steden verschrikkelijk. In diverse dorpen werd de mest gestort op het marktplein en deden de straten dienst als riool. Mensen bewaarden soms zelfs hun ontlasting op zolder, in de kelder of onder de bedstee, omdat je die kon gebruiken voor bemesting van je eigen groentetuintje of aan boeren kon verkopen. Voor de grotere steden werden aan het eind van de negentiende eeuw door de provincies hinderwetvergunningen afgegeven ‘tot

oprichting van een inrichting tot bewaring en verwerking van afval, verzameld of aangenomen door de gemeentereiniging'. Ook toen viel het al niet mee geschikte stortplaatsen te vinden, want niemand wilde die in de buurt hebben. Begin twintigste eeuw werden her en der al gemeentelijke verbrandingsovens gebouwd. Maar lang niet in alle steden werd het vuil al opgehaald. Honderd jaar geleden gebeurde dat bijvoorbeeld in Tilburg (met 50.000 inwoners een flinke stad!) alleen nog maar in de betere wijken.

Overal lagen vuilnisbelten. Sloten, rivieren en grachten waren verven van rommel en vuil. En aangezien oppervlaktewater voor veel mensen ook drinkwater was, kwam langzamerhand het besef dat de volksgezondheid echt te lijden had onder de vervuiling.

Reinigingsdienst

In de grote steden werd al ruim voor het eind van de negentiende eeuw een reinigingsdienst opgericht. In Rotterdam gebeurde dat bijvoorbeeld in 1876. In juni 1937 hield de Nederlandsche Vereeniging van reinigingsdirecteuren in Deventer haar dertigste jaarvergadering. De vereniging was dus in 1907 opgericht. Bij die jaarvergadering blikte men terug op de ontwikkelingen in Deventer, waarbij men constateerde dat het ophalen van afval 25 jaar eerder eigenlijk nog een ongeorganiseerde bedoening was. Men haalde huisafval op, verwisselde privaatonnen, ledigde straatsyphons van riool- en zinkputten bij particulieren en beerputten, men maakte de straten schoon en maakte compost. Dat alles werd niet erg geordend aangepakt, zodat het kon gebeuren dat de arbeiders van de gemeentereiniging hun eigen schema's maakten en dronken met elkaar over straat rolden. Pas in 1922 werd in Deventer het tonnenstelsel afgeschaft en vervangen door een spoelstelsel. Dat gaf op de gemeentebegroting een enorme besparing die gebruikt werd om de ophaaldienst te verbeteren. Het huisvuil werd tweemaal per week opgehaald en mocht per keer maximaal 100 liter bevatten.

Aanvankelijk werd het huisvuil met paard-en-wagen opgehaald. De wagens waren meestal open.

In de jaren dertig begon men overal te experimenteren met uniforme (zinken) vuilnisemmers. Uiteraard waren daar speciale vuilniswagens voor nodig, die de vuilnisemmers stofvrij moesten kunnen legen. Uit die tijd stammen de eerste vuilniswagens waarvan de laadbak naar voren kon kantelen om zo ruimte te maken voor nieuwe lading. In Deventer werden dergelijke auto's vanaf 1935 gebruikt.

In de (grote) steden gebeurde dit alles meestal op initiatief van de gemeente.

Particulier initiatief in Gorssel

In de dorpen van de gemeente Gorssel kwam de afvoer van huisvuil tot stand via particulier initiatief. We lezen er voor het eerst over in de krant van 29 mei 1931, toen het nog een initiatief was van inwoners van Eefde:

Ophaaldienst gevraagd.

Ondertekend door een groot aantal ingezetenen is bij den Raad ingediend een adres om instelling van een ophaaldienst van huisafval etc. voor deze plaats.

Adressanten wijzen op:

1. De noodzakelijkheid van het organiseeren van een dergelijken dienst, omdat de dichtheid der bevolking het voor de ingezetenen onmogelijk maakt op ook maar eenigszins voldoende wijze voor opruiming en afvoer van huisafval op eigen hand zorg te dragen, of dit gaat met noodeloos hooge kosten gepaard, waardoor:
 - a. de aanblik van vele punten in Eefde voor ingezetenen en bezøkende vreemdelingen stootend moet worden geacht;
 - b. belangrijke gevaren kunnen ontstaan voor de volksgezondheid, terwijl de bij organisatie te verwachten grootere hoeveelheid af te voeren huisafval op economische wijze tot buiten de kom kan worden geëxporteerd en verwerkt;
2. De wenschelijkheid een dusdanigen ophaaldienst van gemeentewege te doen organiseeren, omdat:
 - a. daarmee een algemeen belang gediend is;
 - b. de organisatie doeltreffender kan werken;
 - c. bepalingen in de gemeenteverordening kunnen worden opgenomen, waardoor van hoogerhand aan den momenteel heerschen den onhoudbaren toestand een einde kan komen, omdat dan verboden kan worden huisafval etc. op of aan den openbaren weg te deponeeren;
 - d. het gebleken is, dat een dusdanige ophaaldienst niet dan met groote, zoo niet onoverkomelijke bezwaren van allerlei aard door een particulier kan worden ingesteld en onderhouden, terwijl aan den anderen kant de ingezetenen in dat geval blootgesteld zijn aan de willekeur van dien particulieren ondernemer;
3. De mogelijkheid een ophaaldienst van gemeentewege in te stellen, omdat uit bijgaande lijst van handteekeningen blijkt, dat er voldoende behoefte aan bestaat en de financieele waarborgen aanwezig zijn voor het doen slagen van dien dienst.

Als basis voor de berekeningen dezer retributie is, naar het

voorbeeld van Warnsveld, genomen een bedrag van f 3 per gezin en per jaar voor het ophalen van gewoon huisafval zonder meer, terwijl voor het ophalen van grootere quanta (tuinafval, bedrijfsafval, etc.) naar rato grootere bedragen bij een nadere regeling kunnen worden gevraagd.

Burgemeester en wethouders bestudeerden het verzoek en legden hun visie aan de gemeenteraad voor. In de krant van 12 januari 1932 lezen we het standpunt van B&W:

Afvalafhaaldienst

Ingezetenen van Eefde, 172 in getal, hebben zich in een adres bereid verklaard hun huisafval ter beschikking te stellen, tegen betaling van f 3 per gezin 's jaars, terwijl voor het ophalen van grootere hoeveelheden (tuinafval, bedrijfsafval enz.) grootere bedragen bij een nadere regeling kunnen worden gevorderd. Gerekend kan worden op ontvangsten van f 516 's jaars.

B. en W. meenen echter dat uit financieele overwegingen van gemeentewege geen ophaaldienst ingesteld kan worden. Voor zoover dit wel de bedoeling van het verzoek is, stellen zij voor afwijzend te beschikken. Bij in Gorssel en Epse gedane navraag bleken daar 95 personen ook een afhaaldienst te wenschen. Het verdient daarom aanbeveling, aldus B. en W., te trachten daaraan tegemoet te komen zonder de gemeente daarbij te interesseeren. B. en W. zouden willen trachten een vereeniging in het leven te roepen die deze aangelegenheid tot oplossing brengt. Daarbij zal van de ingezetenen meer gevraagd moeten worden dan f 3 's jaars, terwijl eenige progressie in de betaling noodzakelijk zal blijken.

Kort daarna boog de gemeenteraad zich erover. In de krant van 14 januari 1932 lezen we een verslag van de gemeenteraadsvergadering. Het is interessant over de beraadslagingen te lezen, want de raadsleden hadden toch wel behoorlijk uiteenlopende denkbeelden.

Maar uiteindelijk besluit men B&W te volgen: de gemeente regelt geen vuilophaaldienst.

Afval-haaldienst

In behandeling kwam vervolgens het prae-advies van B. en W. inzake een afvalafhaaldienst. Zooals gemeld stelden B. en W. voor geen gemeenschappelijken dienst in het leven te roepen, doch een vereeniging, die de aangelegenheid tot oplossing zal brengen.

De heer Wiemerink dacht dat een ophaaldienst geen *f* 1200 per jaar zou behoeven te kosten. De bijdragen van belanghebbenden mogen ook niet hooger worden. Spreker vroeg of het een overwegend bezwaar was om eventueel een subsidie te verleenen aan 'n particulieren dienst. Volgens den heer Wiemerink is het noodzakelijk dat het afval geregeld wordt weggehaald. Overigens was sprekers fractie voor gemeentelijk initiatief.

De heer Gerritsen achtte het een groot belang voor een gemeente als Gorssel dat een ophaaldienst wordt ingesteld. Temeer waar belanghebbenden een bijdrage willen verleenen, gaf spreker in overweging het verzoek niet te verwerpen en met plannen te komen om een eenvoudige geregelde ophaaldienst in het leven te roepen.

Dr. v.d. Hoeven gevoelde wel voor subsidieering. Er zijn plaatsen in de gemeente waar de toestand niet in orde is, maar waaraan een ophaaldienst niets kan veranderen. Voor wat betreft het brengen van progressie in de bijdragen vond spreker dat deze het beste door een particuliere onderneming geregeld kan worden.

De voorzitter zeide van plan te zijn om, indien de Raad het voorstel van B. en W. aanneemt, alle belanghebbenden aan te schrijven voor vaststelling der bijdragen. Zou een particuliere onderneming niet geheel kunnen rendeerden, dan zou bij de gemeente aangeklopt kunnen worden, maar naar sprekers oordeel moet de gemeente thans in deze tijd zelf geen risico nemen.

De heer Berendsen achtte een ophaaldienst voor de dorpskommen hoog noodig. Op den duur zullen zich daarbij ongetwijfeld steeds meer menschen aansluiten, vooral wanneer het politietoezicht dan strenger wordt op het wegwerpen van vuil. Wanneer bijvoorbeeld een werklooze met het ophalen belast wordt, dan zullen de kosten heel wat minder zijn dan men zich voorstelt, aldus spreker.

De voorzitter bleef het voorstel van B. en W. handhaven en lichtte toe dat mocht dit plan mislukken, de Raad de bevoegdheid heeft om dan alsnog een andere regeling te treffen.

De heer Gerritsen hoopte in ieder geval dat het vuil opgeborgen zou worden.

Tenslotte werd het voorstel van B. en W. zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Op 1 februari 1932 lezen we het volgende in de krant:

Geruimen tijd geleden hebben zich ongeveer 250 ingezetenen van Eefde, Gorssel en Epse bereid verklaard *f* 3 per jaar te betalen voor het geregeld doen afhalen van hun huisafval en is hiervoor

een verzoekschrift bij den gemeenteraad ingediend. Deze heeft, naar men weet, in zijn vergadering besloten, niet over te gaan tot het instellen van gemeentewege van een ophaaldienst van huisafval, en is deze aangelegenheid overgelaten aan het particulier initiatief.

Thans zijn door den burgemeester aan die 250 personen inteekenbiljetten toegezonden, en ingedeeld in groepen, op grond van hun inkomen, waarvan de leden maandelijks 25, 35, 45, 55, 65 of 75 cent betalen. Indien zij zich daartoe bereid verklaren, zal het denkelijk mogelijk zijn den gewenschten dienst in het leven te roepen. Zij zullen zich dan voor een vol jaar verbinden. Het huisafval zal dan daarvoor wekelijks eenmaal worden afgehaald, terwijl voor grootere hoeveelheden afzonderlijk moet worden overeengekomen.

Helaas lezen we in de kranten niet met hoeveel ingezetenen uiteindelijk de vuilophaaldienst in 1932 van start is gegaan. We weten wel dat uiteindelijk ook de gemeente Gorssel besefte dat het ophalen van huisvuil bij haar inwoners een gemeentetaak was en die wordt tot de dag van vandaag vervuld.

Bronnen:

Websites van diverse gemeentelijke reinigingsdiensten en Berkelmilieu

Studie 'Een zeer onfrisse geschiedenis' - Henk van Zon 1986

Digitaal archief Deventer Dagblad

foto's digitaal archief Deventer Dagblad

GEVELSTENEN (34) Boerderij De Moespot in Epse

Werkgroep genealogie

Inleiding

Aan de Renbaan 4 in Epse staat al jarenlang De Moespot, een T-boerderij met schuur en bijgebouwen. De boerderij heeft een wat afwijkende breedte en ook de schuur is groter dan gebruikelijk.

In een akte over De Moespot treffen we de volgende tekst aan:

‘Het plaatsjen De Moespot genaamt, met sijn huys en daaronder gehorende land en verdere ap- en dependentien, regten en geregtigheden, son en in dier voegen als tegenwoordigen pagter hetselve gebruykt, in den scholtampte van Zutphen, kerspel Gorssel, buurtschap Epse gelegen’.

Hieruit blijkt wel dat De Moespot meer dan een gewone boerderij is geweest.

Op 13 februari 1861 is de boerderij door brand totaal verloren gegaan. Na de brand heeft de toenmalige eigenaar de huidige boerderij met grote schuur laten bouwen.

De achtereenvolgende eigenaren en de bijzondere plaats die De Moespot in de omgeving innam, komen hierna aan de orde.

Omgevingskaart Dorth

Kring van Dorth

De Moespot in Epse was, met onder andere boerderij annex herberg De Drie Kieften, de boerderij Stenfert in Joppe en boerderij Overveld in Harfsen ooit eigendom van kasteel Dorth in Kring van Dorth.

Kring van Dorth is een zeer langgerekt gebied van ongeveer 10 km lengte, met een stukje van Joppe en het gebied rondom kasteel Dorth. Ook de buurtschap De Schoolt tot aan ongeveer De Wippert behoorde erbij. Ongeveer alles was eigendom van kasteel Dorth.

De naam Kring van Dorth is al bekend vanaf de veertiende eeuw. Vroeger was het een Hoge Heerlijkheid met eigen rechtspraak en eigen wetten en bestuurders (schout en schepenen) en was het de Heer van Dorth die het voor het zeggen had. In 1833 is kasteel Dorth gesloopt.

In de Franse tijd was Kring van Dorth een zelfstandige gemeente. De eerste burgemeester was E.F. Pannekoek. Daarna, tot de samenvoeging in 1831 met de gemeente Gorssel, was J.J. de Vuller burgemeester, die dezelfde functie ook in Gorssel vervulde. Volgens overlevering is De Moespot ooit tijdelijk gemeentehuis van de gemeente Kring van Dorth geweest.

De Moespot

In het verpondingsregister van 1646 komt de naam Moespot al voor. Uit andere gegevens blijkt dat op 17 april 1670 Jan Jansen, uit Goor, in Gorssel is gehuwd met Aaltjen Jansen uit Markelo. Zij zijn gaan wonen op De Moespot. Op 27 september 1674 is uit dat huwelijk Harmen op de Moespot geboren.

Rond 1707 komt vanuit Warnsveld Jan van 't Hummel, gehuwd met Trijntie Derkx met hun zoons Hendrik en Derk op de Moespot wonen. Vanaf dat moment is hun achternaam Moespot, maar later worden ze soms toch weer Van Hummel genoemd.

Genoemde oudste zoon Hendrik trouwde op 26 december 1722 in Deventer onder de naam Hendrik Jansz Moespot met Hendrina Gerrits, ook wel Garrits genoemd, een dochter van Gerrit Derks, wonende op de Drie Kieften, een herberg in de buurt.

Op de Moespot was in die tijd bijna altijd sprake van dubbele bewoning, hetgeen vroeger heel veel voorkwam. In dezelfde periode woonde op De Moespot ook Johannes Harmsz, gehuwd met Hendersken Willems. Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren. Een aantal hiervan wordt later ook Van Hummel genoemd.

Omstreeks 1735 gaat Hendrik Jan van Hummel met zijn gezin naar herberg De Drie Kieften om het bedrijf van zijn schoonvader voort te zetten. Had hij dat maar niet gedaan, want het loopt slecht met hem af.

De Moespot in vogelvlucht

Moord in De Drie Kieften

De herberg De Drie Kieften lag aan de oude hessenweg die vanaf Almen langs herberg 't Hoentjen in oud Harfsen via de oude Drie Kieftenweg en De Pessink naar Deventer liep. Over deze hessenwegen kwamen de kooplui met hun goederen op weg naar Deventer. Ze konden daar hun paarden stallen, voeren en van water voorzien en de wagens met goederen stonden 's nachts in een schuur. Zelf konden ze daar ook overnachten en er werd 's avonds natuurlijk ook nog wel het een en ander gedronken. Maar ook rovers waren bekend met deze situatie en probeerden hun slag te slaan. Het was vaak onveilig op de wegen en in de herbergen en zo kon het gebeuren dat in het eenzame Kieftenveld op zondagavond 13 november 1746 bij herberg De Drie Kieften kastelein Hendrik Jan van Hummel werd overvallen en vermoord.

“Er kwam die avond een vreemde man de herberg binnen en commandeerde een kruik bier. De herbergier ging - terwijl zijn vrouw al in de bedstede lag - naar de kelder om die te halen. Onderwijl posteerde de kerel zich boven aan de trap met een bijl die daar in de hoek stond, en kliefde daarmee de argeloze kastelein de schedel. Toen zou de vrouw in de bedstede er aan, maar het zoldertje was er zo laag dat hij ‘geen flinken zwaai’ kon krijgen.

In haar wanhoop greep het arme mens de bijl en ontwong hem die. De rover vernam gerucht van naderend volk en nam de vlucht. De man werd met man en macht nagezeten. De koetsier van 't Joppe springt op het vlugste paard en rent de moordenaar na, in vollen sprong. Daar komt hij voor een breed water. Met een geweldigen sprong is de kerel er over en uitdagend roept hij terug "Dat geet oe veur". De koetsier laat zijn paard springen en schreeuwt: "Dat geet oe nao" en niet lang daarna heeft hij den booswicht achterhaald en is deze gearresteerd." (Uit Oud Achterhoeksch Boerenleven van H.W. Heuvel, blz. 469).

Herbergier Hendrik Jan van Hummel is aan zijn verwondingen overleden en de rover, de scharenslijper Jan Jacob Nissel, werd op 6 december 1746 in Zutphen geradbraakt.

Nieuwe bewoners

In november 1753 komt Harmen Klein Nuelent, gehuwd met Everdina Schoneveld, op De Moespot wonen. Na het overlijden van Harmen hertrouwde de weduwe in 1763 met Hendrik Kleyn Nuelent.

Op 16 juli 1789 ging De Moespot over op hun zoon Lammert Kleijn Nulend. Hij was gehuwd met Hermina Wibbelink. In 1815 was Willem Kleyn Nuelent de volgende bewoner.

Lambartus Kamperman, geboren 27 september 1782 te Eibergen en wonende te Warnsveld, van beroep timmerman/akkerbouwer, trouwde op 5 juni 1815 met Jenneken Tuitert, geboren te Gorssel. Het paar ging op De Moespot wonen. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren. Lambartus Kamperman overleed op 22 september 1819 en zijn vrouw Jenneken Tuitert hertrouwde in 1820 met Hendrik Schoenmaker, eveneens van beroep timmerman/akkerbouwer. In 1832 was hij al eigenaar van De Moespot, (groot 7.20.20 ha. kennelijk toen ook al een akkerbouwbedrijf). Jenneken en Hendrik zijn op De Moespot gebleven. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren. Na het overlijden van Jenneken Tuitert is Hendrik Schoenmaker hertrouwd met Aaltjen Boers. Uit dit huwelijk werd op 10 mei 1837 Jenneken Schoenmaker geboren.

Hendrik Schoenmaker is overleden op 30 juli 1854. Er woonde dus sinds 1815 op De Moespot een boer/timmerman, die daar ongetwijfeld wel het een en ander gebouwd of verbouwd zal hebben.

Aaltjen Boers hertrouwde op 5 oktober 1855 met H.J. Hazewinkel, geboren te Laren. Zij zetten tijdelijk samen het akkerbouwbedrijf voort. Later vertrokken zij naar Holten.

Eerder genoemde dochter Jenneken Schoenmaker is op 24 september 1857 gehuwd met Jan Willem Dommerholt, akkerbouwer en zoon van Philippus Dommerholt en Maria van der Meij. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren.

Brand, herbouw en weer nieuwe bewoners

Op 13 februari 1861 is de boerderij door brand totaal verloren gegaan. Of er nog andere gebouwen overgebleven zijn is niet te vinden en ook niet waar de bewoners tijdelijk hebben gewoond. Mogelijk zijn er voorzieningen getroffen om daar te kunnen blijven wonen.

Na de brand heeft Jan Willem Dommerholt, die reeds eigenaar was van het pand, de huidige boerderij met grote schuur laten bouwen. Voordat het gezin Dommerholt in maart 1868 vertrok naar Holten, heeft Dommerholt De Moespot verkocht aan Albert Wolter Brouwer, geboren op 12 november 1835. Albert Wolter was een zoon van Gerrit Brouwer en Bartha Beunk.

Albert Wolter Brouwer was op 15 mei 1868 gehuwd met Maria Stormink. Zij was geboren op 21 december 1841 in Gorssel als dochter van Harmen Stormink en Johanna Huurnink. Zij zetten het bedrijf voort, voorlopig als akkerbouwbedrijf en later als gemengd bedrijf. Ook hebben zij het achterhuis van de boerderij hierop aangepast en de grote schuur laten verbouwen tot boerenschuur.

Albert Wolters' moeder Bartha Beunk, was in tweede huwelijk getrouwd met Gerrit Brouwer, die sedert 1819 knecht was op boerderij Beunk. Na het overlijden van Gerrit Brouwer in 1866 werd de boerderij Beunk verpacht aan een andere pachter, met als gevolg dat weduwe Bartha Beunk, geboren op deze boerderij, daar moest vertrekken. Zij heeft toen bij haar zoon aan de boerderij De Moespot extra woonruimte laten bouwen van ongeveer vijf meter. Daar is zij met Harmen Stormink (de vader van Maria Stormink) gaan wonen. Helaas is dat niet van lange duur geweest, want ze zijn later vertrokken en ieder hun eigen weg gegaan.

Hiermee is dus ook de afwijkende breedte van de boerderij verklaard. In dat gedeelte van de boerderij zit de gevelsteen met de initialen B.B.18.3.1868. Deze gevelsteen heeft dus betrekking op de naam Bartha Beunk.

Gevelsteen

foto eigen archief

*Fornuispot / moespot
foto Arjan Meijerink*

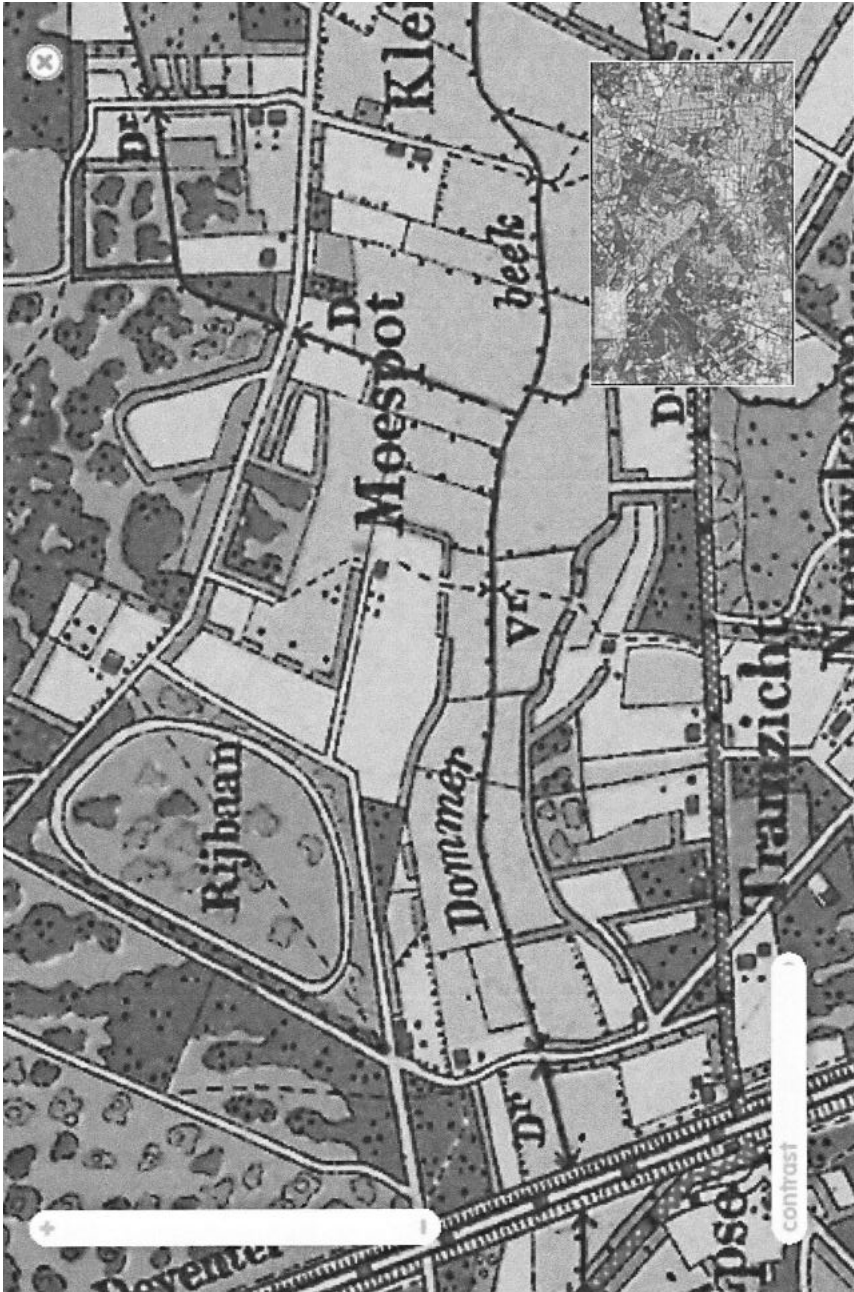
Huzaren en een fornuispot

Bij de verbouwing van de opvallend grote schuur die in 1868 is gebouwd, zijn nog restanten gevonden van een oude fornuispot en een grote bakoven, gemetseld in dik beton allebei met een rookafvoerkanaal. Eveneens lag daar nog een groot zwaar houten tandwiel, een soort dat ook in de molenbouw gebruikt wordt.

Er zijn aanwijzingen dat daar vroeger een 'carrousel' is geweest, waarin een paard rondliep dat via tandwielen en andere overbrengingen de aandrijving verzorgde van mogelijk een snijmachine om grote hoeveelheden haver tot haksel voor de paarden te snijden en misschien wel graan te malen om brood van te bakken.

Omdat er in de schuur ook een toilet en wasruimte aanwezig was, is daar mogelijk een kamer beschikbaar geweest (voor soldaten), heeft de schuur ook als onderdak gediend en werd deze in een later stadium omgebouwd tot een normale boerenschuur. Tot ver na de Tweede Wereldoorlog werd er door soldaten die in deze omgeving op oefening waren gevraagd waar De Moespot was. Hieruit valt dus wel af te leiden dat die naam bij de soldaten een bepaalde betekenis had.

Bekend is immers dat de huzaren van de Boreelkazerne in Deventer gingen oefenen op de Gorsse Heide en dat de weg daarnaar toe nu Huzarenlaan wordt genoemd. Ook een groot stuk

Omgevingskaart van de Renbaan

foto www.watuaswaar.nl

bos van ongeveer acht ha, gelegen in de hoek van de huidige Oxerweg, Drie Kieftenweg en de Renbaan werd door de huzaren gebruikt als oefenterrein. Daar is de Renbaan naar vernoemd.

Bekend is ook dat de huzaren daarbij bivakkeerden op een aangrenzende boerderij waar de paarden konden rusten, werden gevoerd en gedrenkt. Omdat ze daar lange tijd aanwezig waren, kregen de huzaren daar ook te eten en hoewel het nergens is te vinden zijn wij van mening dat daardoor de naam Moespot is ontstaan.

Bij veel oude boerderijen stond vroeger een fornuispot. Deze was van gietijzer en stond op poten. Het was een grote pot met daaronder een kachelgedeelte waarin men hout, turf of kolen kon aanbrenge om te stoken, daarin een passende binnenpot van minimaal 100 liter. Deze kon buiten worden geplaatst maar ook wel binnen worden ingemetseld. De fornuispot werd gebruikt voor het koken van water voor de wekelijkse was en water om bij de huis slacht het varken van haren te ontdoen, maar ook voor het koken van aardappelen om aan de varkens te voeren.

Het was ook goed mogelijk om hierin voor de huzaren een grote hoeveelheid stampot te koken, bijvoorbeeld van boerenkool - in dialect 'moes'. Dus moes-in-de-pot is moespot. Dit zou dan de verklaring kunnen zijn voor de naam Moespot.

Daarnaast kan volgens boven omschreven tekst daar ook heel goed brood zijn gebakken en drank zal er zeker ook aanwezig zijn geweest. Of het ook een herberg is geweest weten wij niet, maar het zou best kunnen, want de familieverbanden van de bewoners met de vroegere herbergen De Drie Kieften, De Roskam, Het Dommerholt en De Pessink wijzen in die richting. De boerderij lag immers dicht bij de hessenweg.

De Moespot in de twintigste eeuw

Eind 1902 kocht Egbert Stormink, geboren 30 september 1836 te Voorst en weduwnaar van Aaltjen Roeterdink, de boerderij (nu groot 9.59.10 ha), met een stuk bos (1.35.90 ha, gelegen aan de Heideweg in Harfsen) van Albert Wolter Brouwer. Egbert Stormink is daar op 22 februari 1903 samen met zijn dochter Aaltjen ingetrokken. Aaltjen, geboren 2 oktober 1861 te Diepenveen was gehuwd met Gerrit Lentink. Zij hebben samen het bedrijf voortgezet. Uit hun huwelijk werd op 30 september 1893 Albert Willem Lentink geboren, gehuwd op 3 juli 1920 te Gorssel met Harmina Voortman. Zij werden de opvolgers en hebben in de loop der jaren het bedrijf waar nodig aangepast.

Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren. Zoon Egbert Jan

Lentink, geboren 25 april 1927, is ongehuwd gebleven en heeft het bedrijf verder voortgezet. Hoewel hij een betrekkelijk klein bedrijf had, was hij eind jaren zeventig van de twintigste eeuw een van de eerste boeren in de omgeving die een melktank aanschafte, waaruit de melk met een R.M.O. (Rijdende Melk Ontvangst) tankauto werd opgehaald. Dit gaf een belangrijke arbeidsbesparing, want nu hoefde hij de melk niet meer in bussen aan de weg te zetten en ook geen melkbussen meer te wassen en te schuren. Omdat er geen opvolger was heeft hij het bedrijf langzamerhand afgebouwd. Na zijn pensioen in 1992 was hij nog hobbyboer.

Toen het met de gezondheid van Egbert Jan niet zo goed meer ging, heeft hij in 1999 hulp gekregen van de familie H. Kroeze, die toen ook de gebouwen met 5.39 ha grond van hem heeft overgenomen. De familie Kroeze is daar toen ook gaan wonen.

Egbert Jan Lentink is op 27 november 2005 overleden en inmiddels is de schuur verbouwd tot woning. Daar wonen nu zijn schoonouders: de familie H. Overeem. De verbouwing van de boerderij is gedeeltelijk klaar en aangezien hij dat zoveel mogelijk zelf wil doen om kosten te besparen, zal het nog wel even duren voordat alles af is. Hij heeft naast zijn vaste baan ook thuis nog het boerenbedrijf, waar hij als hobby een vijftien stuks jongvee opfokt. Samen wonen zij het hier prachtig, frank en vrij in de mooie natuur en ze hebben het erg naar hun zin.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:

Bouwbedrijf Geers BV, Kapelweg 22A
 Geert de Groot fotograaf, Bakkersteeg 2
 HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
 Hotel Conferentiecentrum Landgoed Ehzerwold, Ehzerallee 14
 Installatiebedrijf Pladdet, Scheggertdijk 41
 Loonbedrijf Almen-Harfsen, Kapelweg 22
 Van de Straat Verhuizingen, Heuvelweg 2

Eefde:

Autobedrijf Lenselink BV, Schoolstraat 11
 Autoservice Eefde, Zutphenseweg 73
 Boomkwekerij Knol BV, Jodendijk 51
 Brouwer Autoschade, Teenkweg 4
 C 1000 Versluis, Schurinklaan 16
 Dijkerman Rietdekkers, Scheuterdijk 23
 Kamphuischilders.nl, Kokstraat 37
 Kwekerij De Veldsprong, Scheuterdijk 16
 Tuin en Kunst op Klein Dennenbosch, Jodendijk 25
 Onstenk Fietsen, Zutphenseweg 126
 Regiobank Gorssel Eefde, Kokstraat 37
 Schoonmaakbedrijf Frederiks VOF, Julianalaan 37
 Te Loo Transportbedrijf, Zutphenseweg 95
 Tuincentrum De Blaakhof, De Blaak 15
 Woningschouw BV, Kapperallee 91

Epse:

Aannemersbedrijf H. Hietbrink Epserenk 26
 Autobedrijf Preuter, Lochemseweg 15
 Bouwbedrijf Huisman BV, Lochemseweg 6
 Chinees spec. & wokrestaurant De Rozentuin, Deventerweg 40
 Installatiebedrijf Eefting, Lochemseweg 26
 Installatiebedrijf Haarman, Lochemseweg 10
 Veldwachter Rietdekkers BV, Dortherweg 43

Gorssel:

Bouwbedrijf Dolleman BV, Elfuursweg 17
 Brinkman Super, Nijverheidsstraat 22
 Camping Jong Amelte, Kwekerijweg 4
 Eetcafé De Hoek, Joppelaan 5
 Gorssel Buitengewoon, Kloosterweg 15

HCR De Roskam, Hoofdstraat 26
 Kamphuis&Visser Bouwcoördinatie Arch., Molenweg 32
 Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 40
 Keukenstudio Stormink, Hoofdstraat 25
 Kreeftenberg Mode en Linnen, Nijverheidsstraat 1
 Loonbedrijf H. Boschloo & Zn, Gorsselse Enkweg 2A
 Rabobank Graafschap-Noord, Hoofdstraat 48
 Schildersbedrijf D.G. Wesseldijk BV, Hoofdstraat 44
 Smits van Waesberghe Makelaars, Hoofdstraat 39B
 Thoma & Bennink's Landerijenbureau, Hoofdstraat 47
 Touwslagerij Steenbergen, Veldhofstraat 10A
 Welkoop H.H. Berndsens, Molenweg 38
 Weijler & Weijler tandartsen, Hoofdstraat 7
 Woningstichting De Groene Waarden, Nijverheidsstraat 8

Harfsen:

Aannemersbedrijf Haarman, Lochemseweg 107
 André Brummelman Rietdekkersbedrijf, Zeedijk 5
 Café Buitenlust, Lochemseweg 132
 De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsensesteeg 40
 Fa. Beltman, Haarbroeksteeg 4
 Garagebedrijf Henk Slettenhaar, Lochemseweg 161C
 Grond- en Straatwerken Fa. Schoneveld Harfsen, Koelerweg 1
 Henk Klein Ovink Uitvaartverzorging, Wittendijk 6
 Schildersbedrijf G.J. Wesseldijk VOF, Lochemseweg 121
 Recreatiepark De Huurne, Harfsensesteeg 15

Joppe:

Aannemersbedrijf Klein Haar, Bathmenseweg 2A
 Het Bosrestaurant, Joppelaan 100
 Bouwbedrijf Enderink BV, Lochemseweg 64
 De Zevensprong, Dortherdijk 6
 Hertenfarm De Langekamp, Joppelaan 116
 Loon- en Grondverzetbedrijf Vrielink, Joppelaan 81
 N.M.J. Schrijver Rietdekkersbedrijf, Joppelaan 102
 Technisch buro Bruggeman VOF, Oxerweg 4

Kring van Dorth:

Camping De Vlinderhoeve, Bathmenseweg 7
 Stayokay Gorssel, Dortherweg 34

Lochem:

Grondweg BV, Hanzeweg 17
Kreunen Bouw Lochem BV, Hanzeweg 11-13
Woningcorporatie Viverion, Larenseweg 28
Zweverink Muziek, Zwiapseweg 80
Installatiebedrijf Draaijer, Aalsvoort 2

Zutphen:

Dekker Lingerie, Korte Hofstraat 1
Dieperink Transport, Loohorst 6
Kamphuis Hoogwerkers BV, Loohorst 7
Koninklijke Hesselink BV Grafmonumenten, Gerritsenweg 6
Rexwinkel BV, Hermesweg 19
RS Schildersgroep BV Liebrand & Schooltink,
Verlengde Ooyerhoekseweg 16
Slütter Wighers & Visschers, Thorbeckesingel 33

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

Het lidmaatschap loopt van 1 januari - 31 december.

Opzeggen van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december.

De contributie bedraagt € 16,00 per jaar per gezin. De leden buiten de gemeente betalen € 3,00 extra als bijdrage in de portokosten.

Hiervoor heeft men vrije toegang tot de vergaderingen, lezing- en dia-avonden. Tevens wordt elk kwartaal Ons Markenboek gratis toegezonden.

Betaling van contributie, bijdragen of giften kan op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank 'Graafschap Noord'

t.n.v.: Historische Vereniging De Elf Marken.

Voor contributiebetaling wordt de voorkeur gegeven aan een machtiging.

Publicatie of overname van artikelen uit Ons Markenboek is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.

Kopij te zenden aan een van de leden van de redactiecommissie, bij voorkeur via e-mail.

Het verenigingsgebouw het Tramstation, Van der Capellenlaan 4 te Gorssel, is op dinsdagmiddag geopend van 14.00 - 16.00 uur en op donderdagmorgen van 10.00 - 12.00 uur. De tweede dinsdag van de maand kan men hier terecht voor bibliotheek en genealogie. In het Tramstation beschikken wij over kopieën op microfiche van het bevolkingsregister tot 1940.

Het gemeentearchief is ondergebracht bij het Regionaal Archief Zutphen, tel. 0575-512157, www.regionaalarchiefzutphen.nl.

U kunt hier terecht van dinsdag t/m donderdag van 9.00 - 17.00 uur.

Het Gelders Archief.

Openingstijden dinsdag tot en met vrijdag van 10.00-17.00 uur en elke tweede zaterdag van de maand van 09.00-17.00 uur.

Gelders Archief, Markt 1, 6811 CG Arnhem, tel. 026-3521600, www.geldersarchief.nl

